

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961 sz. intézendők.

Észrevételek a „zsinati előmunkálatok“-ra.

Bár a zsinati előmunkálatok mindenik részét olyannak találom, mint a melyek tekintetbe veszik egyrésről egyházi életünk multját, s annak minden változó körülmények között multhatatlan életfeltételét, más részről a haladó kor kívánalmait s a sokszor szükségesnek érzett ujitásokat, és ennél fogva jelen viszonyok között mint a zsinati tanácskozás alaptárgyát bár általánosságban az egészset teljes megnyugvással fogadom: mindazáltal némely egyes tételeiben fedeztem fel oly lényeges hiányokat és intézkedéseket, melyek igénytelen véleményem szerint pótolandók lennének. Nevezetesen:

A zsinat alakításának és szervezetének szabályzatában a 3. §-ban az van indítványozva, hogy: a zsinati képviselők választásánál szükség esetén kisebb egyházmegyék együvé vagy más nagyobb egyházmegyéhez csatolandók. — E tekintetben ugyan az egyes egyházkerületeknek belkörü intézkedési joga van javasolva, de legyen bár az erre vonatkozó intézkedés általános szervezeti szabályra, vagy egyes egyházker. rendelkező jogára alapítva, — mindkét esetben azon nézetben vagyok, hogy minden egyes jelenleg fenálló egyházmegye, akármily kis népességű is az, önállóan jogosítva legyen egy zsinati képviselő választására. Mert tekintetbe kell vennünk nemcsak a lélekszám mennyiségét. hanem az egyházi anyagi teher arányát is, mely bizonyára sokkal kedvezőtlenebb a kisebb népességű ugyan, de aránylag több lelkészi és tanítói állomást fentartó egyházmegyékben. Ettől eltekintve is egy oly tekintélyes és sok részben önálló testületnek mint egy egyházmegye azon jogát, hogy mindenik önállóan válaszssa meg zsinati képviselőjét, mindenkorra biztosítandónak óhajtom, annyival inkább, mert jelenleg a magyarországi 5 egyházkerület egyházmegyéinek számát megtekintve, sehol sem áll elő azon nehézség, hogy több legyen az egyházmegyék száma, mint a hány a tervezetbe felvett képviselőké. Azon esetben is, ha

egy-egy egyházkerületben pusztán a népesség aránya határozná a képviselők számát, a legkevésbé népes egyházmegyét kellene alapul venni, s kimondani például azt: hogy 20—25 ezer lélekig egy, — azon felül minden 25 ezer lélek után egygyel több képviselő választandó. — Ezzel az intézménnyel igaz, hogy a zsinati tagok száma egy-kettővel nevednének, de inkább e csekély növekedés álljon elő, mint jogsérelem követtessék el. Így aztán mind az egyes egyházmegyék önállóságának joga, mind a népességi arány követelménye kielégítve lehetne. Arra nézve, hogy melyik egyházmegye, hány világi, hány egyházi képviselőt válaszson vagy hogy az egyet választók melyik osztályból válaszssanak, az egyes egyházkerületek intézhetnek. A zsinat alakításának és szervezetének többi szabályait, valamint a tanácskozási szabályok tervezetét egészben elfogadhatónak tartom.

Az egyházalkotmány tervezetének vizsgálásánál feltűnő (7. §.) azon 20-nál több szabályban való eltérés, mely az erdélyi egyházkerületnek biztosított, a mi által a czélba vett alkotmányközösség egyáltalában nincs elérve. — Ismerem az egyházkerület ottani helyzetét, tudom, hogy annak alkotmányát csak nagy mérvű változtatásokkal lehetne jelenleg a többivel egészen egyenlővé tenni, kiváltságosabb hatáskörét nem is kívánom, hogy elhagyja, de azért mégis főóhajtásom az, hogy a kevésbé életbevágó szervezeti eltéréseket adja fel, vagy pedig az alkalmazható részeket közösen fogadjuk el, mert az igen számos lényeges eltérések, kivételek, bizonyára a közös alkotmány erejének hátrányára szolgálnak. — Nem hagyhatom itt említetlenül azt sem, hogy mig minden vallásfelekezet a házassági törvényes elválasztásokat maga intézi, addig épen mi magyarországi protestánsok vagyunk azok, a kik arra semmi befolyással sem birunk. Nézetem szerint zsinatilag kérnünk kellene az egyházilag kötött házasságoknak mindenkor az egyházi törvényszék előtt történő elválaszthatás jogát, miként az erdélyi részekben fenálló törvényes gyakorlat van.

A 12. §-ban nincs kimerítően meghatározva, hogy az egyetemes magyar reformált egyház kebelében anya- vagy leányegyházak alakulásakor az addig közösen használt vagyon felett miként osztozzanak, egyszerűen az van kimondva, hogy ; a netalán kötött szerződés határoz. De ha épen ezen szerződést nem tudják kölcsönös követelések miatt megkötni, úgy a felsőbb egyházi hatóságok közigazgatásilag döntenek el a kérdést.

A 14-ik §. nem határozza meg szorosán a kérdést, mert különösen a jelen viszonyokból jövőre következtetve, lehet reá eset, hogy valaki névleg a reformált egyház tagja, de jogait nem is óhajtja gyakorolni csak azért, hogy kötelességeit ne kelljen hordozni; ennél fogva szabatosabban azt vélem kimondani, hogy: ha valaki egyházközségi tagságának jogait önkéntesen nem élvezi is, kötelességeinek teljesítésétől nincs felmentve.

A 18. §-ban valamint az erdélyi egyházkerületben, úgy az egész magyar reformált egyházban óhajtandó, hogy nemcsak a lelkész, hanem a szintoly fontos tanítói, mint szintén az énekvezéri állomás is a lelkészválasztási szabályok szerint töltsék be.

A 21. §-ba még azt is beletehetőnek vélem, hogy presbyterré választható a tanító is, erre szintugy képessége, mint munkássági hatásköre teljes jogot adhat. Igen visszás intézménynek tűnnék fel előttem, ha p. o. egy 5—10 vagy még több tagból álló tanítói testület sem lenne nagyobb egyházaink presbyteriumában képviselve.

A 45. §. k., pontjában az egyházmegyei gyűlés teendőjeül van kijelölve képviselők választása az egyházkerületi gyűlésekre, míg az erdélyi egyházkerületben az egyházak közgyűlései vagy presbyteriumai gyakorolják e jogot. Véleményem szerint nem csak egyformaságért, hanem a hivek érdekltségének felköltése, és a választási jog — mint az alkotmányosság egyik legsarkalatosabb kifolyásának — minél tágabb körű gyakorolhatása szempontjából helyesebb és elfogadhatóbb az erdélyi egyházkerületben meglevő törvényes szokás; legfeljebb a keresztülvitel könnyítésére annyi megszorítás volna teendő, hogy minden egyházban a presbyterium eszközli a választást. Hogy mennyi legyen ezen képviselők száma, az erről való intézkedés fenhagyatik ugyan az egyes egyházkerületeknek, de alkalmilag elmondom nézetemet. Kétségtelenül az egyházkerületi képviselők is egyháziak és világiak közül egyenlő számban választandók és pedig szerintem 3 évre, s minden 10,000 lélek után egy. Oly egyes egyházak is, melyeknek népessége a 10,000-hez közel jár vagy azt meghaladja,

választhatnak ugyan ezen arányban képviselőket, de azon feltétellel, hogy az erre jogositott egyházaka az egyházkerületi gyűlés jelöli ki, és az ily egyházak e jog igénybe vételéről az egyházmegyei elnökséget eleve értesítik, ugyanazért ezen egyes gyűlekezetek népességének lélekszáma egyházmegyéik népességi összegéből levonandó.

Az 50 §. elsorolja, kik alkotják az egyházkerületi gyűléseket. c) pont alatt vannak megemlítve az egyházkerületi tanácsbírák, a kik az egyházkerületen megállapított számban az egyes presbyteriumok szavazata által lesznek választandók. Erre nézve az a véleményem, hogy óhajtandó, miszerint ily tanácsbíró által minden egyházmegye képviselve legyen, részint azért, mert szükséges az egyes egyházmegyék népének, viszonyainak, hivatalnokainak ismerete, részint azért, mert így a választást is egyes egyházmegyei gyűlések eszközölhetnék és ez uton az könnyebben végrehajtható is lenne. Gondoljuk el pl. hogy 10—12 egyházkerületi tanácsbíró választása 550 egyház presbyteriuma által, hányadik szavazásra lenne kívánt eredményü?

Az 51. §. h. pontja szerint helyes és minden egyházkerület által elfogadható intézmény az is, hogy minden egyházmegyei tanítói kar saját kebeléből választott egy képviselőt küldhet az egyházkerületi gyűlésre. — Ez méltányos jogrészesség, mert a tanítói hivatal egyházainkban napról-napra fontosabb és tiszteltebb, és munkássága, ügyismerete által az egyházkerületi gyűlésen is használhat, de meg miután ott gyakran egyes tanítók érdekei is fenforognak, igazságos intézmény, hogy tisztársaik is befolyással bírjanak. Tanügyi kérdéseknél pedig — bár mondhatjuk, hogy alig van az egyházkerületi gyűlésnek oly tagja, a ki előtt e tér ismeretlen lenne — s bár szakképzett tanférfiak és tanárok vezetik a tanácskozásokat: de azért nem felesleges, sőt szükséges, hogy hogy a népiskolai téren gyakorlatilag működő, a mindennapi szükségeket, hiányokat, közvetlen tapasztalatok nyomán ismerő tanítók is közreműködjenek. Tudjuk, hogy az államnak az egyházzal a tanügy terén kifejtett versenye minő szellemet kezd a tanítói kar nagy részénél felkölteni, ismerjük, hogy a zsinatra készülő somogyi memorandum, mily sötét színekkel rajzolja a ref. egyház tanítói hivatalának alárendeltségét, nem igazolom ugyan annak tartalmát, sem modorát nem helyeslem, de óhajtom jobb tanítóink méltánylása, a hivebb munkásoknak egyházi társadmunk érdekeihez szorosabban kapcsolása szempontjából, hogy tanítóink fokozatosan s érdemileg a különböző jogok gyakorlatába képviselőileg beléphessenek.

Igen nagy ellentét mutatkozik az 56. és 57-ik §-okban elsorolt egyházkerületi gyűlési teendők között s a szorosabban vett magyarországi kerületek, és az erdélyi egyházkerület alkotmányi szervezete között, itt legfeltűnőbb az eltérés. — Mig nálunk főszerepet az egyházak, presbyteriumok és egyházmegegyék viszik a felsőbb hatóságok megalakítása körül és az alkotmányos szabadság lehető széles terjedelmében gyakoroltatik, addig ott részint maga magát szervezi az egyházkerület, részint lefele is választási jogot gyakorol az alantabb álló hatóságok szervezésében. Nézetem szerint a magyarországi reformált egyházkerületek eljárásaiban az alkotmány helyesebb intézkedése a népjog és szabadság tisztább gyakorlata nyilatkozik. Bár elismerem, hogy az erdélyi egyházkerületnek oly erősen meggyökerezett rendszerrel s százados multtal, rázkódás nélkül alig lehetne egyszerre szakítani: de reményemnek és óhajtasomnak ujjlag azon kifejezést adom, hogy vajha az egyháziasság és alkotmány-egység erejének szüksége és beismerése fokozatosan nemcsak bensőleg, hanem külsőleg is minél előbb teljesen egyesítene bennünket.

Az alkotmányterv 92 §-a a zsinat jog- és hatáskörébe részletesen kijelöli:

1. *A törvényhozást*, melynek tárgyai *a)* az alkotmány megállapítása és módosítása, *b)* az egyházkerületek felosztása, *c)* az isteni tisztelet rendjének meghatározása. *d)* az ünnepek megállapítása, *e)* az egyházi hivatalnokok hatáskörének szabályozása *f)* egyházfegyelem, *g)* lelkészi képzés, választás, felavatás, *h)* közoktatás, *i)* adózás, *k)* országos segélypénztár, *l)* törvénykezés, *m)* az egyházi törvénygyarazás.

2. *Legfőbb intézkedést*, melynél fogva *a)* örökös az egyház jogai és önkormányzata, *b)* más hitfelekezetekhez való jogi viszonyai felett, *c)* intézkedik az egyházi hivatalnokok tisztességes díjazása iránt *d)* az agenda, énekes könyv, népiskolai kézi könyvek felett, bibliai fordítás ügyében, *e)* az orsz. egyházi tanács tagjait megválasztja, végül *f)* az országos egyházi tanács jegyzőkönyvének tárgyalása folytán felmerülhető kérdésekben határoz. — Részemről a missiói ügyet is ide soroznám és törvényileg állapítanám meg. — Mindenesetre tekintetbe véve anyagi erőnk gyengeségét, sok egyházainknak idegen nemzetiségek és felekezetek közé ékelt helyzetét s naponkinti pusztulását, főbb súlyt fektetnék a belmissióra, de azért idegen földön lakó felekezetünkön levő honfiainkról sem feledkezném meg. A végrehajtási jog, mint minden zsinati határozatoknál, ugy itt is az orszá-

gos egyházi tanácsot illetvén. --- Mind oly fontos korszerű és égető kérdések, melyek egyenkint is bő anyagot szolgáltatnak a tanulmányozásra, s miután már zsinathoz készülünk, mindezen tárgyak az egyházi lapokban addig is tüzetesebben vitathatók. Nagyon háládatos munka, méltó velök foglalkozni s az eszméket, gondolatokat, terveket ez uton egymással közölni, hogy a mű annál tökéletesebb lehessen és a zsinati munka annál inkább megkönnyítettessék.

(Vége köv.)

S — s.

A tiszántuli ref. egyházkerület középiskolái.

(Folytatás.)

A szaktanitáscak (t. i. a merev szaktanitásnak, melyet szorosán megkülönböztetni kérek a szakcsoporthoz tartól) legfőbb bajáról, a belőle, ugy látszik, önként fejlődő, hogy én is ugy nevezem, „hallgató tanításmód“-ról fentebb már volt szó. Itt mindössze még a vizsgálatokról kellene talán valamit szólnom. Mielőtt azonban ezt tenném, nem hagyhatom szó nélkül a nálunk az újabb időben sokszor felkísértett szak-vallástanárság eszméjét.

Az utóbbi években több felől lehetett hallani olyanforma nyilatkozatot, mely szerint a mindinkább terjedő vallásos közönyösségnek, különösebben pedig a miveltebb osztály némely részénél mutatkozó nem egészen vallásos érületnek az az egyik legfőbb oka, hogy nem egy szakképzett theologus tanítja a vallást (a többi tantárgyaktól elkülönítve) a gymnasium mind a 8 osztályában. (Tehát nem a család, nem a társadalomnak léha iránya, mely kivált az anyát gyermeke kedélyi képzésére nagyobb részben teljesen alkalmatlanná teszi, nem is a lelkipásztorok tudományos képzettségének s ennek folytán, kivált az u. n. intelligentia előtt, tekintélyének elődeihez mérve, nagy mérvű súlydése, nem is a lelkipásztori gond elhanyagolása.) Sőt valószággal szóban is forgott a gymnasiumban egy külön vallástanárság felállítása. Ugy látszik, ez eszme máj napig is él, s ép a felekezeti érdekek nevében követel megvalósítást.

Pedig ha felekezeti érdek követeli azt, hogy a vallást egy semmi más tárggyal nem foglalkozó egyén tanítsa a növendékeknek, akkor az állam tanintézetei a legpompásabb felekezeti iskolák; akkor a felekezetileg vallásos képzés helyes utját épen a felekezetnélküli iskolák találták meg; akkor ezt az eljárást tovább fejlesztve, legegyszerűbb lesz az atheismus hirdetése által nyerni meg a kedélyeket az Istenben és az ő Fiában, a megváltóban való hitnek. Csak bámolni lehet azon, hogy ily eszme fel is merülhetett, jóval azután, mikor az egész életén át a prot. felekezeti érdekek védőjének ismert Révész I. hirdette, sőt még talán be is bizonyította, hogy a felekezetek ép azért nem nyughatnak bele legfőkép a községi iskolák szervezésébe, mert azokban a vallást egy, a többi tantárgyakkal nem foglalkozó egyén tanítja; jóval azután, mikor a szinte erősen protestáns magyar embernek, s a tanügy terén szaktekintélynek elismert Imre S. megírta e sorokat: „hogy az osztály-tanár, máskép a nyelvek és irodalmak tanára a vallás tanításával is foglalkozzék, az csak a vallásos és erkölcsi nevelés érdekében

kivánatos. Hogy Angliának ily nemű intézeteiben, a vallás-tanítást s vallásos szoktatást — a könyvnélkülöztetés mellőzésével, mi pedig nálok egyébre nézve divatozik — igen komolyan veszik, hogy Poroszországban s általán véve Németonban általános óhajtás, hogy minden tanár összeműködjék a vallásos öntudat fentartására s megerősítésére, az megerősíthet bennünket e nézetünkben.“

Hanem azért mi még is épen a vallásosság s felekezeti érdekében kívánjuk az extra vallástanárság felállítását!

* * *

A debreczeni ref. főgymn. feletti szemlének befejezésül, szóljunk még valamit a vizsgálatokról s különösbbe az érettségi vizsgálatról.

A mi az időnkinti vizsgálatokat illeti, nem tehetek helyesebbet, mint kirom Imre S. többször említett munkájából az alábbi sorokat s ajánlom azt különösen a felsőbb osztályokban tanító collegáim figyelmébe, meg levén erősen győződve a felől, hogy míg az a baj, melyet talán szabad egy szóval akademiázásnak keresztelni el s mely valószínűleg abból a korból maradt még ránk, mikor a 7. és 8. osztály bölcsészeti tanfolyam volt, meg nem szűnik nálunk, gymn. tanügyünket a legjobb igyekezet mellett sem tudjuk kellő színvonalra emelni.

De halljuk Imre Sándort.

„A tanításmód nem hogy a gymu.-ban, de még az egyetemen sem lehet egyedül hallgató, hanem tartozik lenni kérdező és feltaláló is; bár kétségtelen, hogy csaknem minden tantárgynak más tanítás-módja van. *Az időnkinti vizsgálat maga sem lehet merőben felmondató, vagy egyetemi módon szigorlatok és colloquiumok szerinti, hanem tanítás közben, a tanítás folyamán csekély felbeszakasztásával s tanítva tartandó.* A tanítványok nagy száma kény szerítheti a tanítót, hogy ugynevezett szigorlatokat tartson. De ha egyedül ez lesz a gymnasiumi vizsgálatok, tanító s tanuló közti érintkezések módja és alkalmá, ebből egész féleven általi figyelmetlenség s henyelés és csak a szorgalmi szak végén leendő könyvnélkülözés fog következni. Ez nagy és unott teherré válik s a mellett rögtönözve és gyarlón teendő betanulást, a betűk megtartását, a szellem mellőzését eredményezi.“

A mi közelebről az érettségi vizsgálatot illeti, több tanárkari vélemény hangsúlyozta már hogy „nem a könyv nélkül betanultak és emlékező tehetség által szerzett ismeretek tömege vagy részletei, hanem a belső fejlettség, a tudományos hajlam és képesség, az önállóság és tevékenység fokozata kitapogató“ az érettségi vizsgálatokon s a gyakorlatban mégis folyvást az ellenkező történik. Megcseáljuk szegény árva tanulót a „Rendtartás“ meghagyásához képest „mindazon tantárgyakból, melyek a gymnasium 8-ik osztályában tanítatnak, kiterjeszkedvén azon részekre is, melyek az előbbi osztályokban tanítottak.“

(Folyt. köv.)

Békési Gyula.

Válasz a „Religió“-nak.

E lapok 6. és 7. számában közölt, XIII. Leo ő szentése és a socialisták feliratu cikkünket a „Religió“ megtámadja. Ezt értjük. Nem értjük azonban, hogy midőn vádunkat: *a német socialismus felhasználását a katolikus egyház*

győzelme érdekében, kellett vala meggyengítenie, a Laveleye és Valbert nyomán felhozott adatainkról szóval sem emlékezik. Emberi logika szerint a hallgatást beismerésnek kell tartanunk s nekünk untig elég, ha adataink, a magát ellenfélnek tartó Religió által nem kifogásoltatnak. Az adatokból következtetés, aztán a kultúra, az álláspont, a látkör dolga. A Religió cikke után sincs semmi okunk e következtetésünk visszavonására, hogy a katolicizmus és a szociáldemokraták Németországon megegyeznek abban, hogy mindkettőjük hízog a munkásoknak, tulozzák sérelmeiket, kuruzsolják bajukat s ezekért közösen a szabadelvű polgárságot teszik felelőssé. — Egyetértenek az oppositíóban, a társadalmi s állami élet egyik fontos kellékének a rendnek feldulásában. A katolikusok ezt az egyház győzelméért teszik. A cél nagy s azok előtt, kik hozzá földi boldogságokat s mennyei üdvöket kötik, mindennél nagyobb. Fölfogható, hogy feláldoznak érte nemzetiséget, hazát, szabadságot, modern politikai intézményeket s abban tökéletesen egyetértenek a demokrata szocialistákkal, a kik szintén a hazán kívül keresik eszményüket.

A mit a Religió „nyakunkba akar varrni“ mondván, „hogy be kellett volna e szerint bizonyítanunk, hogy a communismus *forrása* a katolikusokban és a katolicizmusban rejlik, hogy a kath *tanokból* következik a szocialismus, hogy a szocialismus mozgalmának *eredeti tényezői* a kath. elvek“ a Religió logikáját mutatja. Hogy mit kell céljainknak megfelelően bizonyítanunk, az tessék a Religióknak ránk s a közönség ítéletére bizni.

Nekünk például soha sem jut eszünkbe holmi sophisma figurae dictionis-sal két egymással merőben különböző dolgot apa s füsügi viszonyba hozni; nem jut eszünkbe azt állítani, hogy a vallás a szülő oka a szocializmusnak. Sőt még azt sem állítók, hogy a katolicizmus, mely alatt a vallásnál többet, világi hatalmon volt s pápája vezérlete alatt uira arra törekvő testületet is szokás érteni, volna szülője a nemzeti társadalmi bajoknak. „Utjában hevert a lázadás s csak úgy találta“ mint Falstoff mondja. És ha találta, hasznát akarja venni: összesen ennyit állítánk.

S ha nem szülő oka sem a vallás, sem a katolicizmus a társadalmi bajoknak, tessék meggyőződve lenni, hogy *önmagában* nem is lesz egyik se meggyógyítója. Gyógyszert a társadalmi élet bajaira csak azon tényezők nyújtanak, melyekből a baj származott. A hűbéri viszonyok rongyokra szakadása után, s nem mint a Religió véli, a liberális nemzetgazdaság csinálmányára állott elő a baj. Messze vezetne itt kutatni, mi okok hatottak közre a hűbéri viszonyok lerombolására, s hogy az okok mi változatait fogják még feltüntetni társadalmi életünknek. A történelem tanuságából azonban legyen szabad annyit következtetnünk, hogy társadalmunk sebeire gyógyulást a személy s a tulajdon szabadságának alapján talál. Minden más célú és irányú kuruzsolgatás szedje bár eszközeit a feudalizmus, vagy a hűbéri rendszert elvben istápoló katolicizmus tárházából, csak elmégesíti a bajt. S mentül szorgosabb e kuruzsolás, annál élesebb a baj, s végkimenetelében, ha ugyan az emberiség életrevalóságában vetett hitünket fentartjuk, annál biztosabb a hatásukat vesztett s leélt eszközök teljes eldobatása. Az önök pápai katolicizmusa a küzdelmek alatt szintén rongyokra fog szakadni, noha *vallásuk*, ha ugyan egyházuralmi

ábrándjaikkal azonosítani nem törekednek, még sok jót fog árasztani emberi nemünkre.

Aztán még e dologban is nem veszik-e észre, hogy az az ezerszer s most a Religió által ezeregyedikszor felmelegített „teljes igazság“ fapénzzé lett Lessing klasszikus szavai óta. Nem az igazság, melynek valaki birtokában van, vagy lenni vél, teszi az ember becsét, hanem az őszinte munka, melyet az igazság keresésére fordított. Ha Isten jobbában minden igazságot, baljában az igazság után való szakadatlan törekvést kínálná nekem, alázattal borulnék baljára, mondván: add ezt uram, mert a tökéletes igazság csak neked való.

B. J.

BELFÖLD.

Észrevételek azon bírálatokra, melyek az ujszövetség átdolgozott károliféle fordításának második felerészére a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ 1878-ik évi folyamának 46. és következő számaiban, és az „Egyházi és Iskolai Szemle“ 1878-ik évi folyamának 50 ik és következő számaiban tették közzé.

(Folytatás.)

Vártam volna, hogy bíráló, miután fordításunknak értelmezési alapját annyira elítélte az egyes szavak feletti nyomozódás után, valahára felveszi fordításunkat, és tételről tételre megmutogatja, hogy az értelmezésben mi hibákat követtünk el. De ő ezt nem teszi. Csak Rom. VI, 4 fordítására nézve tesz ily megjegyzést „a Károli ezen szavait, eltemettettünk ő vele a halálba, meghagyja az átdolgozó; pedig az eredeti nem azt mondja: hogy eltemettettünk a halálba a keresztség által, hanem hogy a keresztség vize alá temettük a régi embert, a mely keresztség által a Jézus halálára köteleztük magunkat; vagyis arra, hogy a régi bűnös embert levetkőzzük, s éljünk új, szent életet stb.“ — Ugy látszik, hogy bíráló nem akarja tudni, hogy a mi fordításunk szerint is épen ez az alapgondolat. Mert ez, „eltemettettünk a halálba“ (bele a halálba) épen annyi, minthogy mi meghaltunk és eltemettettünk; ez pedig, „a keresztség által — a meghalást jelképező, az előbbeni vers szerint meghalásra kötelező keresztségnél fogva. A különbség köztem és a bíráló közt egyedül abban áll, hogy ő az *ἐν τῷ ὕδατι* szavakat nem *συνετάφημεν*-hez fogja, követvén azon exegetákat, kik ezen ige mellett szükségteleneknek tartják ama szavakat és szorosán a *διὰ τοῦ βαπτισματος* szavakhoz kötik, így „a halálra történő, kötelező keresztség által.“ De ezen összefogásnak hasonlókép van nehézsége, mivel ha ezt akarta volna mondani az apostol „a halálra kötelező keresztség által,“ akkor oda tette volna a *βαπτισματος* után a *τοῦ* articulust. Így tehát mind a kétféle összefogásnak meg van a maga nehézsége, s innen van, hogy egyik exegeta az egyik összefogási módot, a másik a másikat követi.

Lefordította még bíráló alkalomszerűleg Rom. I, 19-et is, így „Mert a mit Istenről tudunk, nyilvános közöttök, mert Isten kinyilvánította nekik.“ E fordításból sokat tanulunk. Először is látjuk, hogy bíráló nem valamely felettünk álló exegeta, mivel ő e szót *ἐν αὐτοῖς* így fordítja „köztök“ holott az itt nem azt teszi, hanem „azokban, bennök.“ Látni lehet ezt abból, hogy a 21. vers szerint a szóban forgó

egyének ismerték az Istent, tehát nem köztök, hanem bennök volt az Isten ismerete, és csakis e miatt menthetetlenek. Ha bíráló nagyhangú dicsekvése szerint, ily módon igazgatná ki tételről tételre a mi fordításunkat: akkor ránk kerülne a sor bírálónak tételről tételre utbaigazításokkal szolgálgatni. De másodszor azt is látjuk, hogy bíráló, nem akarván a dativusban lévő *αὐτοῖς*-t másképp, mint épen dativussal adni vissza, hogy ezt tehesse, azért választotta ehhez „nekik“ a közhasználatban nem is levő „kinyilvánította“ igét. Mi egyéb ez, mint az általa annyira gunyolt szórágás, magyar szóval való görög fordítás stb. Ebből biztosan következtethetjük, hogy ha bíráló fordította volna a nehéz apostoli leveleket, az ő fordítása is bővölködnék oly kifejezésekkel, a melyeket most annyira elítél.

Bíráló elítélte még fordításunkban a részek feletti tartalmakat is; szerinte azok nem olyanok, a milyeneknek kellene lenniök. De ítéletét bővebben nem okadatolta, s azzal, hogy az egyes részek tartalmait felvévén azok helyett másokat ajánlott volna, egyáltalában nem igazolta.

Ezek szerint bíráló ennyit tett. Legelőbb a legerősebb szavakkal elítélte fordításunkat, ugy szólván arról, mint mind a magyarságra, mind az értelmezési alapra nézve, nagyon rosztól. Azután, ítéletének igazolása végett, egyes szavak feletti elmélkedésekkel, általános észrevételekkel kerülgette fordításunkat, mi közben fordításunk ellen mondott ugyan valami jót, alapost is, de többnyire alaptalanságokkal, gyarlóságokkal állott elő, őt, tetszése szerint választott versre adott fordítást s egynél elbukván, önmaga ellen tett bizonyosságot, egy pár versre és egy pár szóra adott magyarázatot, egy felől a *ψυχῆ*, más felől az *ἐκ νεφρων* szavakat nagyon hibásan értelmezte. Ezek után Pál apostolnak egyetlenegy tételére utalván, rosztolta a mi arra adott fordításunkat, megmondván, hogy mi ott az alapgondolat, de azt, hogy az alapgondolat a mi fordításunk mellett is ugyanaz, nem vévén tekintetbe. Vajjon ennyi elégséges-e arra, hogy bíráló fordításunkat a leg-sötétebb színekkel rajzolja, mint nagyon rosztat mutathassa fel? A ki elfogulatlanul nézi és vizsgálja, miként alapította meg bíráló a maga ítéletét, nem mondhat a bíráló erőlködésére egyebet, mint hogy a hegy vajudott és egeret szült. Ha megakarjuk tenni mindazt, amit fordításunknak ellenfeleink előtt is ajnatosabbá tételük érdekében jó lesz majd megtennünk: ezen bírálat után fordításunkon mindössze csak ennyit változtatunk; az „ész“ szó helyébe négy versben az „elme“ szót teszszük; ezek helyébe „érzéki test, lelki test“ két versben ezeket teszszük „lelki test, szellemi test;“ ezek helyébe „érző lélek, gondolkodó lélek“ ezeket teszszük „lélek, szellem.“

Végeztem mind a két bírálattal. Most látják a tisztelt olvasók, mily alapokon támadták meg és itélték el fordításunkat ennek bírálói oly kemény szavakkal és itélhetnek a bírálók érveinek s ezekre fektetett ítéletének valódi értéke fölött. A mi engem illet, midőn a britt bibliatársulat megkeresése folytán elvállaltam az apostoli levelek és a jelenések könyve fordításának átdolgozását, azon hittől indítva tettem azt, hogy azzal egyházam érdekének szolgállok. De soha sem ringattam én magamat csak egy perczig is azon önámító gondolatban, hogy mi egyszerre valami tökéletes munkával fogunk fellépni. Hiszen nagyon jól ismerem a nehézségeket, melyekkel az apostoli levelek fordításának küzdenie kell. Tudtam, hogy a különböző theologiai

irányzatok befolyást fognak gyakorolni a fordításunk bírálóira. Tudtam, hogy a fordításnál némelyek lehető nagy szabadságot szeretnek, mások ellenben inkább simulnak a szószerintiséghez. Így ismervén tehát a körülményeket és saját erőnket sem becsülvén túl, már eleve úgy gondolkodtam, hogy nekünk sok másoknak segítségére, részvevő figyelmeztetésére, utbaigazítására lesz szükségünk, hogy munkánk olyanná lehessen, a milyennek kell annak lennie, hogy idővel közelfogadtatást nyerjen.

Menyhárt János, s. k.

KÖNYVISMERTETÉS

Dr. Beyschlag, a negyedik evangyéliomról.

(Folyt. és Vége.)

És mi eredményt vont ki Beyschlag vizsgálódásaiból? Épen nem azt, mit Weizsäcker és Hase, hogy t. i. a negyedik evangyéliom csak *viszonylagos* igaz eredetiséggel dicsekedhetik, hanem azt, hogy a negyedik evangyéliom *teljesen igazeredetű*. Szerző szerint valamint a synoptikusoknál az objectivitas, úgy Jánosnál a subjectivitas lép előtérbe. Így pl. Beyschlag szerint a Ján. III-ban leírt beszéde Jézusnak Nikodemussal nem folyhatott le szószerint úgy, mint az megírva van; Keresztelő János (Ján. 1, 29, 36) nem czélozhatott Jézusnak váltságahalálára. — Azonban ebből nem az következik, hogy János nem igyekezett történelmi hűséggel adni elő a szeretett mester élettörténetét, hanem csak az, hogy ő nem pusztán elbeszéli, hanem tanítani is akart.

De vajjon János aztán nem áll-e mögöttük a synoptikusoknak hitelesség tekintetében? Semmi esetre sem, mert míg a synoptikusok *sok* hű vonást közölnek Jézus életéből, mondhatni egész photographiai pontossággal: addig János előtt az *egész* kép élt élénken, mely *minden* vonást magában foglalt s mely képet aztán János a hit és szeretet ecsetével festett le. A szeretett tanítvány mesterét helyesen fogta fel s értette meg, az ő szavait hiven tolmácsolja de nem annyira azok betűjét, mint inkább szellemét igyekszik feltüntetni.

János nem áll a synoptikusok mögött akkor sem, amikor egyes történelmi adatokat beszél el. Ha különbség van János és a synoptikusok között, akkor az igazságot Jánosnál találhatjuk fel. Ő nemcsak pótol, hanem javít is. Ez az eset a templomtisztítás és utolsó vacsora történeténél.

De — mondja a negatív kritika — a negyedik evangyéliomban annyi idegenszerű eszme található Jézus személyét illetőleg, hogy ezek csak azt bizonyíthatják, hogy az író tnm lehetett szemtanu. Csak a docetismus és más későbbi évtanok tüntették fel Jézust így, milyen azonban ő a valóságban soha sem volt.

Beyschlag elég erősnek érzi magát ez ellenvetés megczáfolására is. Szerinte csak felületes itész szólhat úgy, mert ha figyelmesen vizsgálódunk, Jánosnál Jézus ugyanaz, a ki az új szövetség többi irataiban. S többször megemlíti azt is, hogy a synoptikusok és a negyedik evangyéliom közötti különbségek épen a negyedik ev. igazeredetisége mellett szólnak, „mert — ugymond — hogy lehetne úgy vélekedni, hogy egy tehetséges, és mélyen gondolkozó egyén saját művének kortársai általi elfogadtatását annyira meg-

nehezítse, mint ez a *Pseudo Johannes*, az ő költött s a synoptikusokból ismeretes evangyéliomi történetnek ellentmondó evangyéliomával? — Vagy ha már a 4-ik ev. szerzője csak khrisztologiai eszméket akart közölni, miért nem választotta inkább a páli levelek didaktikai alakját, hogy legalább a synoptikusok evangyéliomával ne jött volna elébe, mert hiszen egy didaktikai műben sokkal inkább közölhetne volna saját szerű hiteszméit?“

Szerző szerint ha a római, két korinthusi és galatai levelek igaz eredetűek, akkor János evangyéliomának is igaz eredetűnek kell lennie. Az a tudós, ki ezt el nem ismeri, nagyon felületes, vagy nagyon *elfogult* itész, mert fájdalom, ki oly nagyon hangoztatja magáról az elfogulatlanságot, épen e szemüvegen nézve lesz nagyon elfogult. — Beyschlag e gondolatot fejezi ki tanulmányának végén e szavaiban „Bizonyos, hogy midőn valaki el van határozva, hogy semmi természet felett, semmi csodát el nem ismer; hogy az atya egyszülött fiát s az ő feltámadását költeménynek tartja: akkor a negyedik evangyéliomnak, — mint a mely szemtanunak munkája lévén, — mind ezen tények valódiságát tanítja, szerinte bukni kell s minden elkövetendő arra nézve, hogy az evangyéliom az apostoli iratok sorából kitöröltessék... Én nyíltan kimondom, hogy én ez előítéletet tartom a Baur támadásának motivumául. Az azonban a történelmi-theologiai kritikának meghamisítása, midőn valaki a keresztyén öntudatot egyszerűen hitetlenségnek nevezvén, az ezzel ellenkezőt teszi alapelvén. Hogy ezen alapelv — mint pedig az illetők állítják — nem halad kézen fogva a valódi kritikával, a történelmi tudományossággal; hogy továbbá az, ki ebből indul ki, csak látszólagos bizonyítékokhoz jut, melyek az egyszerű tények ereje által mint szappanbuborékok fuvatnak széjjel: azt a János evangyélioma feletti küzdelem, hova tovább mindinkább bebizonyítja.

Csák János.

KÜLFÖLD.

Néhány vonás az angol népiskolaügy köréből.

Két évvel később a mi népiskolai törvényünk meghozatala után, nevezetesen 1870-ben alkottattott meg Angliában azon törvény, mely a tankötelezettséget elrendelte; de ez 1876-ban néhány pontban bővítettett és a tankötelezettség korát, időtartamát, a tandíj magasságát illető részeiben szabatosabban határozott meg.

Nem tekintve a magánintézeteket, melyeknek száma igen nagy, az angol iskolák általában két osztályra, az úgynevezett board — és felekezeti iskolákra különíthetők el. A board-iskolák az 1870-ki törvény alapján jöttek létre és állami intézetek. Számok 1876-ban Angliában és Walesben 1922-re emelkedett, míg az előző évben csak 1259 volt. Felettök a kormány által kinevezett tanfelügyelő gyakorolja a felügyeletet.

A felekezeti iskolák Anglia legrégebbi intézetei, melyek az egyházközség által tartatnak fen és az illető lelkész elnöke alatt alakult bizottság felügyelete alatt állanak, de a tanfelügyelők is jogosítva vannak ezek megvizsgálására.

Az iskolák felszerelése sok tekintetben hiányos még. Ott nincsenek megállapítva biztos határidők a felvételre és kilépésre nézve, hanem mindkettő az egész éven át eszközöztetik. Ha a szülőknek valamely iskola nem tetszik, gyermekeiket másikkba vétetik be, mit sem gondolva azzal, hogy ez a tanpálya közepén vagy elején van-e. Nincsenek ott oly

kerületek sem, melyekből valamely kijelölő iskolába lennének utasítva a gyermekek; de hogy az iskolázás és tanközel zettség keresztül hajtassék, a legfőbb hatóság a különböző kerületekben és nagyobb városrészekben visitatorokat alkalmaz, kiknek feladatuk a kerületekben levő gyermekekre felügyelni és ezeket, ha nem járnának fel, az iskolába járásra kényszeríteni. Ez uton gyakran érzékeny büntetések fordulnak elő. Ilyen volt ez is, mely tekintélyes angol lapokban nagy feltűnést okozott: egy ember, mivel családjában betegség ütött ki, gyermekét néhány napig otthon marasztotta, — ezért néhány shillingre büntetett, és mivel azt azonnal lefizetni nem tudta, bezárattott.

A tandij, melyet a tanítók és pedig többnyire hetenként hajtának be, nem magas; a községi (board) iskolákban rendszeren kisebb, mint a felekezetiekben. Ezen utóbbiak részben önkéntes adakozásból tartatnak fen, ezért *önkéntes iskoláknak* (Voluntary Schools) neveztetnek. Számok 1876-ban 17323ra ment fel.

A községi (board) iskoláknak kellemes külsejök van; de benső berendezésök (beosztásuk) nem czélszerű. Legtöbbnyire ugyanis két nagy teremről állanak; egyikben a fiuk tanulnak, a másik a leányok tanterme, akár egy, akár több osztályu az iskola. E berendezés czélja valószínűleg az, hogy az ugynevezett Head-Masternak (főtanító) könnyű legyen a felügyelet, mert igen gyakran csak ő a rendes tanítója az iskolának; a többi tanító vagy tanítósegéd vagy segédtanító. A fiuk és leányok mindig — még óráközökben is — el vannak különítve, a mi oly szigoruan keresztül van vive, hogy a fiuknak tanítójuk van, míg a leányok tanítónők által oktattatnak. — A tanítók díjazása Londonban 800—2000 frt közt váltakozik.

(Vége köv.)

i—i.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Franciaországban az evangyélizálás műve szerencsés előmenetelt tesz. Rómától mind többen pártolnak el; sok szabadelvű férfi kilép a kath. egyházból s nevét valamely prot. egyházközség anyakönyvébe iratja be, de annak hitvallását innepélyesen fel nem veszi s az egyházi választásoknál választói jogot nem igényel. Ezen átlépést „Change ment d'instruction religieuse“-nek azaz vallási beiratás megváltoztatásának nevezik. Ezen inkább politikai okokból származó s Róma ellen irányuló mozgalomnak helyes utba vezetése végett szellemi uton minden lehető igyekeznek megtenni az evangyéliom barátai. Mig Renouvier és Pillon folyó iradjuk által tudományos utonakarják a kedélyeket a protestantizmusra előkészíteni, Réveilland és Bouchard Franciaország nagyobb városait utazzák be, s nagy néptömegek előtt előadásokat tartanak. Előadásaikat a kath. lakosság nagy számmal hallgatja s gyakran hangos helyesléssel kíséri. Ezek nemcsak Rómától elpártolásra buzdítják a francziákat, hanem óvják őket a hitelenségtől és minden szélsőségtől, kimutatván, hogy a francia nép az evangyéliom és protestantizmus elveinek követése által születhetik ujja. Ezen szónokokat a r. kath. papok a leghevesebben megtámadják s politikai törekvésekkel gyanusítják, mig ellenben a protestáns lelkészek és a különböző egyházakhoz tartozó művelt világiak kettőzött erélylyel támogatják az evangyélizálás művét. Ennek köszönhető, hogy az országnak csaknem minden részében új községek keletkeznek. Nem régen Charente departementben 44 családtag lépett ki a r. kath. egyházból s a jarnaci consistoriumhoz kérvényt nyújtott be, melyben egy ev. egyházközség alakítását kérte. Ily események láttára egy francia hittudós ily lelkesült szavakra fakadt: „Protestáns keresztyének! Isten szól hozzánk; soha sem mondta hangosabban: „*evangyélizáljátok e népet, emelkedjétek fel hívők! Üdvnek követői beszéljétek!*“ Mindezen jelek pedig nem azt mutatják, hogy a protestánsok, kiket a „Religió“ fanatismusa ma is eretnekeknek tart, eltűnének a földről,

sokkal inkább a protestantizmus terjedésének s felvirágzásának biztos jelei azok.

A francia nemzetgyűlésben Seignobos képviselő indítványt terjesztett elő, hogy különbség nélkül minden polgárnak teljes vallásszabadság adassék. Mert a fenálló törvények szerint, ha eddig a protestánsok rendkívüli időben akartak isteni tiszteletet tartani, erre nézve mindannyiszor a polgári hatóságnál kellett engedélyt kérni. Katholikus vidékeken gyakran megtörtént, hogy a lelkipásztoroknak és evangyelistáknak, kik szórványosan élő hitsorsosait akarták felkeresni és összegyűjteni, a hatóságok elutasító választ adtak. — Korábban Pressensé, Bardoux, Waddington indítványt adtak be, de minden siker nélkül. Most azonban épen a Waddington miniszterelnöksége alatt, midőn a köztársaság napja teljes fényben ragyog, a „szabadság, egyenlőség és testvériség“ igéit annyiszor hangoztató büszke francia nép, a türelmetlenség és testvérietlenség szülte ama zsarnok törvényeket hatályon kívül helyezi s a lelkiismeret szabadságnak, e legszentebb és legdrágább emberi jognak zavartalan élvezetét megengedi minden polgárnak.

Megjelent és beküldetett hozzánk „Pestalozzi Válogatott Paedagogiai Munkái“ első füzeté. Fordította és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu. Budapest 1879. A fordító saját kiadása. Ára 50 kr. A mű Gönczi Pál miniszteri tanácsos urnak van ajánlva.

Szerző Pestalozzi „Lenard és Gertrud“ czimű munkáját már magyar nyelvre áttette; most pedig az oktatásügy e nagy reformatorának válogatott műveit szándékozik átültetni irodalmunkba. Előszava szerint czélja Pestalozzi egész szellemi fejlődésének és működésének feltűntetése; e czélból a kiválóbb fontosságú műveket mind felveszi kiadásába és azokat a keletkezés időrendje szerint ismerteti, — a tanulmányozás megkönnyítése végett pedig mindegyik mű mellett magyarázó bevezetést is ad. Ezért előszavában megkezdte Pestalozzi működésének ismertetését, kinek fejlődésében négy fokot különböztet meg. Indokolja e megkülönböztetést és kimutatja azon egyes műveket, melyek a fejlődési fokozatokat jelölik. Ezután áttér „Egy remete esti órái“ ismertetésére; majd tárgyalja „Pestalozzi tanítási módja“-t; végre közli „Hogyan oktatja Gertrud gyermekeit“ czimű mű bevezetését. Ez tartalma röviden az első füzetnek. Az egyes művek mellett adott bevezetések arról tanuskodnak, hogy kiadó komolyan és szép eredménnyel tanulmányozta át Pestalozzit; a fordítás nyelvezete elég gördülékeny. Ajánljuk e művet tanítóink és az oktatásügygel foglalkozni szeretők figyelmébe.

Nyílt köszönet. A pankotai szűkölködő ref. egyház segélyezésére ujabban következő kegyes adományok érkeztek: a *h.-m.-vásárhelyi ref. egyház* részéről 103 frt, *kisujzállási ref. egyház* részéről 7 frt 5 kr, a *tiszántúli főt. egyházkerület pénztárnokától* 47 frt, a *bihari ref. egyházmegye esperesi hivatalától* 19 frt 50 kr, *Tisza-Földváról* nt. Vári Szabó Sámuel ur 2 frt 50 kr.

A fentebbi kegyes adományok küldéseért fogadják ugy az igen tisztelt küldő urak, mint a buzgó adakozók, a segélyre szorult egyház nevében kifejezett hálás köszönetemet.

Pankota, 1879. márczius 6-án.

Kócsa Károly,
ref. lelk.

Az orosz nihilizmus, mint azt egy angol lap bécsi levelezője írja, még most csaknem egészen az egyetemi városokra szorítkozik s eddig még minden olyan kísérlet meghiusult, mely annak földmivelő vidékeken is propagandát akart csinálni. Negyven évvel ezelőtt tűntek föl Oroszországban e iforgató tanok. Két nemzeti költő, Lermontoff és Puskin Byron irányában egy költeménysorozatot adott ki, mely az orosz társadalom romlottságát ostorozta s különösen Puskin művei fölrázták az egyetemi ifjúságot. Szentpétervár, Odessa, Kazán, Kiew és Kharkow csakhamar központjaivá lettek az új forradalmi elemnek s a mozgalomnak nem kevésbé érde-

kes vonása az a multban és jelenben is, hogy követőinek nagy része nőkből kerül ki. A nihilista irodalmi művek legnagyobb része Genfben jelen meg, hol legfőként orosz nyelven 4—500 kötet könyvet és röpiratot adtak már ki. Londonban egy „Kolokol“ (Vészharang) című orosz közlőnyt adnak ki. Ez irodalmi termékeket a száműzött oroszok és lengyelek mindenféle nagy buzgalommal terjesztik s valami uton bejutnak azok az orosz határon belülré is. De több tényből kétségtelen, hogy a nihilistáknak Szentpétervárott is van sajtójuk, melyet a rendőrség még nem volt képes felfedezni. Az említett levelező azt hiszi, hogy Oroszországnak belállapota a legkisebb mértékben sem fogja befolyásolni a kormány kívülre való magaviseletét s a nihilisták a rendőrségnek adnak ugyan elég dolgot, de a hadseregnek nem. Kézzel fogható veszély ugyan a nihilismus Oroszországra nézve, épen mint a szocialismus Németországon, de a nihilisták még csak most hagyták el az elmélet terét s még eltelik néhány év, míg a szentpétervári barricade-okról valamit hallanánk. (Cs.)

Tiszt. Kálmánczhelyi Imre ur Konyáron, hol majdnem 12 évig volt s. lelkész, egyhangulag lelkészszé választatott. Örvendünk, valahányszor a munka s becsületesség által szerzett érdem a nép által méltánylásra talál.

Bözödön a református és unitárius hívek külön-külön nem tudván a kor kívánalmainak megfelelő iskolát fentartani, egyháztanácsilag elhatározták, hogy közösen állítanak egy jó iskolát. Helyesen.

Glasgowban egy omnibus-társaság vasárnaponként járni kezdte kocsit. Sokan felháborodtak e miatt, megsértve érezve az által a szombatnapot. A társulat azt felelte, hogy ezek a kocsik arra valók, hogy az embereket templomba hordják. Ez azonban nem szüntette meg a tiltakozást a míg az egyház presbyteriuma pártolásába nem vette a dolgot, kimondván, hogyha gazdagok, a magok kocsijokon, mások meg bérkocsikon mehetnek a templomba a nélkül, hogy a szombatnapot megsértenék, illő dolog lévén, hogy a szegények is legalább omnibust használhassanak e célra. (Ker. Magvető.)

Londonnak van 1009 részint belmissiói, részint humán, egy szóval jótékony intézete, melyek közül fölemlíthetünk 4 bibliaterjesztő, 14 könyv és traktátus terjesztő, 4 belmissiói, 22 külmissió s 10 kül- és belmissióval foglalkozó társulatot. Az 1009 társulat mult évi bevétele 42,627,390 ezüst forintnyi óriási összegre rugott.

A jezsuiták száma az egész földkerekségén 9987-re megy, egy év alatt 216 egyénnel szaporodván az. Legnagyobb volt a szaporodás a francia tartományban t. i. 56. Összesen van 3198 francia jezsuita, német 2621, olasz 1463, spanyol 1467, angol 1238. Az osztrák-magyar tartomány egyénei 523 vannak; de itt befoglaltatik a 30 ausztráliai szerzetes, mert Ausztrália az osztrák-magyar provinciához tartozik. Hogy Franciaországban a jezsuiták számát oly feltűnően növelik, azt jelenti, hogy ott nagy veszély fenyegeti a róm. kath. egyházat.

A magyar közoktatásügyi miniszter az országgyűlés elé terjesztett jelentésében a népoktatás ügyét nagyon rózsás színben festi állítván, hogy alig van Európában állam, melyben a népoktatás oly nagy előhaladást tett volna mint Magyarországon. E jelentésből átveszszük a következő szá-

mokat: 1877-ben népoktatási czélokra az egész országban mintegy 8 és félmillió adatott ki, mely összegnek $\frac{1}{10}$ -ed része fedeztetett az állam által. Ugyanezen évben az elemi iskolák száma 15,486-ra tétetik; ebből állami és községi 1731 volt, a többi felekezeti és magániskola. Az iskolák száma 1877-ben 98-al növekedett. Felső nép- és polgári iskola 89 volt. A tanköteles gyermekek száma 2,127,950, még pedig 6—12 éves 1,525,456; a többi 12—15 éves. A tanköteles gyermekek 73%-a járt iskolába. Az iskolába járó gyermekek közül magyar: 758,473; német: 272,684; tót: 239,207; román: 186,001; ruthen: 43,810; szerb: 33,589; horvát: 25,875. Vallás szerént r. kath.: 815,850; gör. kath.: 129,190; gör. keleti: 150,492; református: 230,815; ág. hitv. 153,122; unitárius: 6443; izraelita: 73,727.

Tanítóképezdek száma 65 volt (51 férfi és 14 női.) Az állam 16 férfi és 6 női tanítóképezdet tartott fenn. A többi felekezeti volt; és pedig kath. 18 férfi és 8 női, ref. 4, ág. hitv. 9, izr. 1. — Ezen intézetekben összesen 3991 növendék képeztetett. Az államiakban 1252 férfi és 742 női növendék.

Felölös szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István.**

Főmunkatársak:

Tóth Sámuel.

Békési Gyula.

Pályázat hirdetés.

A bődlog emlékezteti Nagy József kegyes alapítványából, az 1878. évről oda ítélendő 500 frtos ösztöndíjra pályázat nyittatik. Mely pályázatnál megkivántatik, hogy:

1., Az illető pályázó magyar, reformált vallásu s a felsőbb tudományokat a debreczeni főiskolában végezte legyen.

2., Kitűzött pályájának a lelkészi vagy tanárnak kell lenni.

3., Szükséges, hogy a bölcsészeti s hittanszaki tudományokon kívül a latin nyelvben annyira jár-tas legyen, hogy a római classikus írókat jól értse; mit hogy jól ért, ugy azt, hogy a görög nyelvtanból kitűnő osztályzata van, érettségi bizonyítványával kell igazolnia.

4., Megkivántatik pályázótól, hogy az élő nyelvek közül a német nyelvet teljesen értse és egész-folyékonysággal beszélje; a francia nyelvben is birjon oly előkészülettel, hogy a könyveket jól értse. Ez utóbbiakra nézve is elengedhetlen szabályul tüzetvén, hogy ezek is illetékes és tekintetbe vehető bizonyítványokkal igazoltassanak.

Az ekként felszerelt — máskép figyelmen kívül hagyandó — pályázati kérvények, folyó évi ápril hó 16-ig Révész Bálint püspök és alapítványi bizottsági egyik elnök urhoz lesznek betérjesztendőek.

Debreczen, 1879. márcz. 9.

Tóth Sámuel.

a bizottság jegyzője,